

چشم انداز موقعیت اقتصادی دانه های روغنی در ایران و جهان

ارغوان فرزین معتمد^۱

چکیده

دانه های روغنی، گروهی از محصولات زراعی هستند که علاوه بر استفاده از این دانه ها بصورت خام، قابلیت فرآوری بسیار داشته و مورد مصرف قرار می گیرند. یکی از مهمترین موارد فرآوری این دانه ها، تبدیل این دانه ها به انواع روغن های نباتی است که امروزه بسیار مورد استفاده افراد است. استفاده از انواع روغن های نباتی و محصولات فرآوری شده دانه های روغنی به خصوص به دلیل سلامت آن در سالهای اخیر به شدت افزایش یافته است. در ایران تولید و فرآوری انواع دانه های روغنی چندان مورد توجه قرار نگرفته است. سویا و کلزا دو محصولی هستند که اخیراً "مصرف آنها بصورت فرآوری شده بسیار مورد توجه قرار گرفته است و فرهنگ سازی در خصوص استفاده از فرآورده های این محصولات تا حدودی در حال انجام است. اهمیت دانه های روغنی به دلیل برخورداری از پروتئین و به عنوان جانشینی مهم برای محصولات گوشتی دارای پروتئین به قدری است که در دنیا تولید و تجارت دانه های روغنی بخش مهمی از تولید و تجارت محصولات کشاورزی را به خود اختصاص داده است. در گزارش حاصل تلاش شده است تا چشم اندازی از وضعیت تولید و تجارت مهمترین دانه های روغنی در دنیا ارائه گردد.

همانطور که گفته شد، دانه های روغنی به دو صورت خام و فرآوری شده قابل استفاده است. در گزارش حاضر، صرفاً به ارائه چشم اندازی از تولید و تجارت دانه های روغنی و نه فرآورده های آن پرداخته خواهد شد. بر اساس اطلاعات پایگاه اطلاع رسانی، USDA^۲ هفت دانه روغنی به عنوان مهمترین دانه های روغنی^۳ دنیا شناخته شده اند. این هفت دانه روغنی عبارتند از: سویا^۴، کلزا^۵، پنبه دانه^۶، بادام زمینی^۷، آفتابگردان^۸، هسته پالم^۹ و مغز نارگیل^{۱۰}.

البته در فرآوری دانه های روغنی به شکل روغن نباتی، دو محصول ذرت و زیتون نیز جایگاه ویژه ای دارند. در نوشتار حاضر ابتدا به ارائه تعریفی از ویژگی های گیاه شناسی هر یک از دانه های روغنی اصلی پرداخته می شود. سپس چشم اندازی از وضعیت اقتصادی، تولید و تجارت انواع دانه های روغنی در جهان ارائه خواهد شد و جایگاه ایران در تجارت جهانی و تولید دانه های روغنی مورد تحلیل قرار خواهد گرفت. لازم به ذکر است که آمارهای خام مورد استفاده در این گزارش از پایگاه اطلاع رسانی USDA و پایگاه اطلاع رسانی وزارت جهاد کشاورزی استخراج شده است.

^۱ کارشناس اداره کل مطالعات و بررسیهای اقتصادی

^۲ - United State Department of Agriculture

^۳ - Major oilseeds

^۴ - soya

^۵ - rapeseed

^۶ - cottonseed

^۷ - peanut

^۸ - sunflowerseed

^۹ - palmkernel

^{۱۰} - copra